

**TÜRKİYE PSİKİYATRİ DERNEĞİ’NİN
ROBOSKİ (ORTASU) VE BÊJÛ (GÜLYAZI) KÖYLERİNDE
ROBOSKİ KATLIAMI SONRASI İKİNCİ PSİKOSOSYAL
GEREKSİNİM BELİRLEME RAPORU**

(İKİNCİ ULUDERE RAPORU)

25 Temmuz 2012

Raportör: Hira Selma Kalkan

DEĞERLENDİRME SÜRECİNİN AMAÇLARI

Irak sınırın sıfırın noktasında 28.12.2011 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ait savaş uçaklarının bombardımanı sonucu meydana gelen Roboski katliamının üzerinden 6 ay geçtikten sonra, etkilenen bölgedeki değişimleri, yeni durum ve koşulları saptamak, saptanan ihtiyaçlara yönelik bir ruh sağlığı politikası ve eylem planı olup olmadığını anlamak, hayata geçirilmiş veya planlanan bir program varsa değerlendirmek, yoksa bir program geliştirilmesi için gerekli bilgileri toplamak ve uygulama yöntemini belirlemek, 25.01.2012 tarihinde bölgede yapılan değerlendirme sonrası yeni gelişen durum ve sorunları saptamak, ruh sağlığı gereksinimini belirlemek amacıyla, sağ kalanlarla ve kayıp yakınlarıyla görüşmek üzere TPD Diyarbakır Şubesi'nden dört kişilik ekip olarak 07.07.2012 'de özel bir araçla her iki köye gidildi.

EKİP

Dr. İsrafil Bülbül, Diyarbakır Eğitim ve Araştırma Hastanesi psikiyatri uzmanı, TPD Diyarbakır Şube Başkanı

Dr. Hira Selma Kalkan, Ergani Devlet Hastanesi psikiyatri uzmanı, TPD Ruhsal Travma ve Afet Psikiyatrisi ÇB Eş Koordinatörü, TPD Diyarbakır Şube üyesi

Dr. Mehmet Emin Yüksel, Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri AD psikiyatri asistanı, TPD Diyarbakır Şube Genel Sekreteri

Dr. Murat Yalçın, Diyarbakır Eğitim ve Araştırma Hastanesi psikiyatri uzmanı, TPD Diyarbakır Şube Bilimsel Toplantı Sekreteri

DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Roboski Köyü'ne gidinceye dek üç kez jandarma tarafından aracımız durdurularak bagajımız kontrol edildi, herhangi bir sorgulamaya ve engele tabi tutulmadan geçildi.

Uludere yolunda telefonla Cizre Devlet Hastanesi'nde görevli psikiyatri uzmanı Dr. Seven Kaptan ve Şırnak Devlet Hastanesi'nde görevli psikiyatri uzmanı Dr. Esra Yenilmez ile görüşüldü. Kendilerine bölgeden başvuru olup olmadığı soruldu. O ana kadar Cizre Devlet Hastanesi'ne Roboski'den iki kadının başvurduğu, Şırnak Devlet Hastanesi'ne Uludere'den olay sonrası, olayla ilişkili olarak günde ortalama üç kişinin başvurduğu öğrenildi. Başvuranlarda, somatik ve depresif yakınmaların ön planda olduğu, büyük çoğunluğun kadın olduğu belirtildi. Yakınmalar arasında yemek yememe, korku, endişe, isteksizlik ve mutsuz hissetme halinin var olduğu, olayla ilgili konuşmaktan kaçındıkları, patolojik yas sürecinin görüldüğü, hastaların köyde yas havası olduğunu belirttikleri öğrenildi.

Saat 12 civarında Roboski'ye ulaşıldı. İlk muhtarın evine gidildi. Başta muhtar tarafından olmak üzere yine konuksever bir tutum ile karşılandı.

Geçen 6 ay süresi içinde sağlık anlamında nelerin yaşandığı, ihtiyaçlara yönelik nelerin yapıldığı soruldu. Sağlık Bakanlığı'ndan herhangi bir tespit ve destek amaçlı gelinmediği, son 2 aydır Gülyazı (Bêjû) Köyü'nde sürekli bir aile hekimin bulunduğu öğrenildi.

Roboski'de ilköğretimde görevli okul müdürü ile konuşuldu. Müdüre eğitim süreci ve çocukların durumu soruldu. Olaydan sonraki ilk 15 gün eğitime yarıya yarıya azalan öğrenci sayısı ile devam edildiği, okul bitene kadar devamsızlık yapan birkaç öğrencinin dışında çoğunluğun devam ettiği öğrenildi.

Gülyazı (Bêjû) Köyü'nde toplu mezarları ve Aile Sağlığı Merkezi'ndeki hekimi ziyaret etmek için yukarı mahalleye çıkıldı. Hekimin hafta sonu vesilesiyle Uludere'ye gittiği öğrenildi. Daha sonra kendisiyle telefonda görüşülerek doğum-ölüm olayları ve ruh sağlığı hakkında bilgi alındı. Toplu mezarları ziyaret ettiğimiz sırada, öldürülen bir gencin babası ve kardeşi de yanımıza geldiler ve bizi evlerine davet ettiler. Ev halkıyla görüşmeye başladığımızda öfke ve umutsuzluğun hakim olduğu, ses tonlarının düşük, anksiyöz özellikte olduğu, depresif duygulanımda oldukları gözlemlendi. Faillerin bulunması istediklerini her fırsatta dile getirirken umutlarını yitirdiklerini de belirttiler...

Köylülerden birinin evinde bir araya gelindi. Bu arada daha önce görülen kişilerin psikiyatrik muayenesi yapılmak üzere evlerine gidildi.

Her iki köyde de ilk gelişte görülen ve psikiyatrik yakınması olan kişilerin kontrol muayenesi yapıldı. Konversiyon belirtilerinin azaldığı buna karşın depresif yakınmaların yaygınlaştığı saptandı.

Her iki köyde de çocukların yabancılara alışmış oldukları, pek meraklı gözle bakmadıkları, iletişime girme konusunda ise isteksiz oldukları gözlemlendi.

Aile Sağlığı Merkezi, öğretmen lojmanı mezarlığa yakın konuşlanmışlardı. Buldukları yerden köyün en üstüne konuşlanmış alay (ama köylüler tuğay olarak adlandırıyor çünkü bir tuğgeneral tarafından idare edildiği söyleniyordu) açık olarak görülebiliyordu. Karakol gözleme tepesinin dağların en tepesine Beyaztepe olarak adlandırılan bölgeye çekildiği öğrenildi. Köyde kontroller sık yapılıyordu. Gittiğimiz esnada da köy içinden geçen zırhlı askeri araçları gördük, bir grup asker köyün içindeki köprünün yanında bekliyordu. Köylüler askerlerin sınır ticaretini engellemek için sık sık buraya geldiklerini belirttiler. Tarafımıza herhangi bir kontrol ve engelleme yapılmadı. Çocukların zırhlı araçların geçişlerini olağan karşıladığı ancak kaygıyla, uzaktan izledikleri gözlemlendi.

Olaydan yaralı kurtulan köylülerden birini görmek istediğimizde bir süredir şehir dışında bir sağlık sorunu ile ilgili tedavi görmek üzere akrabalarında kaldığı öğrenildi.

Arkadaşı olduğunu belirten bir genç, davranış değişikliklerinin olduğunu, hep üzgün durduğunu, olayla ilgili konuşmaktan kaçındığını, hiç gülmediğini belirtti. Şırnak Devlet Hastanesi psikiyatristine bir kez gittiği ancak devam etmediği öğrenildi. Dr. Esra Yenilmez ile

görüştüğümüzde, kendisinin kişiyi olaydan hemen sonra bir kez gördüğü, akut stres bozukluğu belirtilerinin görüldüğü ancak kontrole çağrılmasına karşın devam etmediği öğrenildi.

Olaydan sağ kurtulan köylülerden birinin ailesiyle birlikte babasının yanına göç ettiği öğrenildi.

Köyde ekibimizi görüp de evine davet etmeyen neredeyse olmadı. Bir şeyler ikram etmek için bazen yoğun ısrar ediliyordu.

Köyde yaşayan insanların cep telefonunda öldürülen kişilerin, olay yerinin, mezar ziyaretlerinin ve gelen heyetlerin fotoğrafları mevcuttu. Bu görüntüleri birbirlerinin cep telefonlarına aktarıyorlar ve gelen ziyaretçilere gösteriyorlardı.

Görüşme sırasında öfkeli, umutsuz ve depresif duygulanımda oldukları, soruların çoğunda haksızlık yapıldı, niye bize katliam reva görüldü cümleleri mevcuttu.

OLAYDAN SONRA DEĞİŞEN DURUMLAR, YENİ GELİŞEN KOŞULLAR

EKONOMİK VE ÇEVRESEL KOŞULLAR

Son 3 ayda sınır ticaretiyle ilgili denetimin çok sıkılaştığını, yapılamaz hale geldiğini, korkunun arttığını, ekonomik sıkıntıların arttığını belirttiler. Bunlara rağmen sınır ticaretinin yapılmaya çalışıldığını ifade ettiler.

Bir yıl öncesinde korucu olmak için başvuruda kadro verilmediğini, şuan her başvurunun kabul edildiğini, korucu sayısının artırılıp 45 kişilik kadro verildiğini bildirdiler. Kayıp yakınlarının koruculara tavır aldığı, onlarla konuşmadığı ve öfkeli oldukları belirtildi. Korucu olunmasından memnun olunmadığı, ölümü arttıran bir şey olduğu düşünülüyor. Koruculuğun artması ile aileler arasında tartışmaların arttığı öğrenildi.

“Koruculuk arttı. Roboskî’de 13 kişi daha korucu oldu. Uludere’ye 300-400 kadro verildi. Sanırım Şantiye mahallesinde (Bêjû’nun bir mahallesi) olayda kardeşi öldürülen biri korucu oldu. İnsanlar koruculuktan hoşlanmıyor. Ekonomik nedenlerle yapılıyor. Devlet vatandaşın eline silah veriyor, git öldür diyor. Ya öldürecek ya da ölecek yani.”

Öldürülen bir kişinin yakını ile yapılan görüşme sonrasında, ölen kardeşlerinin 15 nüfusa baktığı, aile içinde şimdi sınır ticaretine giden kimsenin olmadığı, evin 2 oğlunun askerde olduğu, birinin bu olayda öldüğü, birinin bel fitiği nedeniyle gidemediği, İstanbul’da çalışan tek kardeşlerinin eline baktıkları öğrenildi.

TOPLUMSAL ÖZELLİKLER, SOSYAL YAŞAM VE DAYANIŞMA

Geçen sürede olayla ilgili konuşmanın kısmen azaldığı, her perşembe mezarlığa gidildiği, hala mezarlıkta uzun zaman geçirildiği öğrenildi.

Kadınların renkli elbise giymediği, hep siyah giydiği belirtildi. Tarafımızdan da benzer şekilde gözlemler oldu... Ölümün ardından geçen bu kadar ay sonra normalde mezara ziyaretlerinin azaldığı, ancak toplu mezarlığa gömdükleri bu kayıplar için 6 aydır her perşembe mezara gidildiği, erkeklerin mezar ziyaretleri azalmış olsa da annelerin gidişinin kesilmediği öğrenildi.

Yazın gelişyle bölge halkı tarafından, sevdiklerinin nerede ve ne biçimde öldüklerini anlamak üzere olay yerine gidilmek istendiği ancak jandarmanın izin vermediği bildirildi.

“Basında birçok şey duyduk, kimyasallar falan... Bunların doğru olup olmadığını görmek istedik... Çocuklarımızın öldüğü yerleri görmek bize iyi gelir diye düşündük.”

Olay yerine gitmek üzere toplanan, aralarında çocukların da bulunduğu grup biber gazı ve tazyikli su sıkılarak engellenmiş.

Ekip olarak Gülyazı'ya gidilerek toplu mezar ziyaret edildi. Mezarlıkta bir kısım mezarların ayrı olduğu, bir kısmının toplu ve yan yana olduğu gözlemlendi. Mezarlıkta kişilere ait bazı eşya ve sembollerin bulunduğu, rengarenk ve bol miktarda çiçek, yazı ve pankartların bırakıldığı, nişanlı olan kişinin mezarında nişan tabağının bulunduğu gözlemlendi.

Mezar ziyareti sırasında öldürülen bir gencin babası, abisi ve köyden birkaç kişi bizleri görmek üzere geldiler. Konuşmaya başladığımızda öfke ve umutsuzluğun hakim olduğu, ses tonlarının düşük, anksiyöz özellikte olduğu, depresif duygulanımda oldukları gözlemlendi. Faillerin bulunmasını istediklerini her fırsatta dile getirirken, umutlarını yitirdiklerini de belirttiler. Ekibimizi evlerine davet ettiler. Evin erkekleri ile bir grup, kadınlarıyla başka bir grup olarak görüşüldü.

“Oğlum 25 yaşındaydı. Evin ikinci çocuğuydu. Ortaokul mezunuydu. 5 öğrencim var, 2'sinin dersleri olaydan sonra kötüye gitti. Oğlum bize bakıyordu.”

“Uykusuzluk, uykuda bölünme var, huzur yok. Kimse bir araya gelip eğlenmiyor.”

“Hiçbir dernek, belediye ya da devlet kuruluşundan herhangi bir destek almadık.”

Ne olsa iyi olurdu sorusuna cevaben; *“Türkiye’de adalet yok. Umudumuz şöyle var, bu hükümet düşse o zaman var. Hükümet varken biz böyle kalacağız. Onlardan hayır yok.”* denildi.

“Uçak, helikopter geçtiğinde nefret ediyoruz.”

“Dün 20-30 tane obüs topu sınıra atıldı. O sesi duyduğumuzda sanki çocuklarımıza atıyorlar. Hemen hemen hergün top atışı yapılıyor. Olaydan 2-3 ay önce başladılar, şimdi daha fazla atıyorlar.”

Bu sürede devlet yöneticileri ve yakın ilişkide olanlar (Emine Erdoğan, Fatma Şahin), sivil toplum kurumları, sanatçı, ulusal ve uluslararası pek çok ziyaret aldıklarını belirttiler. Birçok kişi ve kurumun gelerek verdikleri desteğin iyi geldiğini ama değişen hiçbir şeyin olmadığını söylediler. Olayın aydınlatılacağına olan inancın iyice azaldığını, gelenlere karşı ve söylenenlere karşı bir soğukluk oluştuğu belirtildi.

Ziyarete gelenler için ne düşündükleri sorulduğunda, genel olarak memnun olduklarını ancak gelen-gidenlerin sürece zarar verdiğine inananların da olduğunu söylediler.

“Biz bu olayın üstü kapanmasın diye çabalıyoruz. Biz yaşadık başkası bu acıyı yaşamasin. Onlar bize çok basit bakıyorlar ama biz insan olduğumuzu onlara hatırlatmak istiyoruz. Gerekirse canımız da gitsin, elimizden geldiğince çabalayacağız. Şehit aileleri aynı fikirde, sonuna kadar bu olayın üstünü kapatmamak için elimizden geleni ardımıza koymayacağız. Kaynımın canı gitmiş ben ondan daha mı değerliyim? Gerekirse benimki de bu uğurda gitsin.”

Kendilerine neyin iyi geleceğini sorduğumuzda, failerin bulunup cezalandırılması cevabını aldık. Bu süreçte ziyaretlerin iyi geldiğini, destek gördüklerini, taziyede her taraftan insanların bulunmasının onlara iyi geldiğini, Uludere Belediyesi tarafından verilen mevlütten memnun olduklarını, medyada olayın aydınlatılması gerektiğine dair sözlerin, unutulmadıklarına dair panel ve konuşmaların kendilerine iyi geldiğini ve umutlandırdığını belirttiler.

POLİTİK GERİLİMLER, DEVLETE KARŞI YAKLAŞIM

Köylülerden bir kısmının devlete karşı sesimizi çıkarmasaydık işler bu kadar karışmazdı diyenler varken, sesimiz çıkmazdı da çözülmezdi, daha da çıkarmalıyız diyenlerin de olduğu, bu konuda halkın arasında artık farklı düşünenlerin bulunduğu iletildi. Görüşmelerde sesimizi çıkarmasaydık daha olumsuz olurdu, çözüm olmazdı söylemini bariz olarak daha yaygın duyduk.

Altı ay gibi bir sürede olayın aydınlatılmamasının umudunu kaybetmeye neden olduğunu bildirenler olduğu gibi, hala umut edenler ve çözüm bulunacağını düşünenler de vardı.

Olayda ölenlerin yakını olan askerlerin askerliğe devam ettiği, olay sonrasında da bölgeden askere gidenlerin olduğu bildirildi. Olaydan sonra her iki köyden de gerillaya katılan olmamış.

Olaya bağlı bu sürede kimsenin tutuklanmadığı, sorumluluğun kimde olduğunun belirtilmediği, hatta terfiler verildiği, kendilerine baskının artmış olduğu bu nedenle daha çok

öfkelenedikleri, 5-6 general bu sürede tutuklanmış olsaydı daha iyi hissedeceklerini, faillerin bulunacağına olan inancın azaldığı, cezalandırılan ve yakalanan kimsenin olmayışının korkuyu ve öfkeyi arttırdığı, 34 kişiyi öldürenlerin başkalarını da rahatlıkla öldürebileceği düşüncesinin yaygınlaştığı söylendi.

Altı ay önceki görüşmede olduğu gibi bu görüşme sırasında da, tazminat ve maaş gibi maddi ödemelerin reddedildiği, bu söylemlerin kişileri rahatsız ettiği öğrenildi.

“Askerler gibi bize maaş vereceklermiş. Açlıktan ölsem de bu maaşı kabul etmem.”

“Geçen günlerde genelkurmay başkanını mahkemeye verdik.”

Süreçte hiçbir şeyin değişmediği, baskılara maruz bırakıldıkları, her ayın 28’inde oturma eylemi yaptıkları, eylem yapanların tehdit edildiği söylendi. Köydeki sözcülerden birine alay komutanının *“çok konuşuyorsun senin de sıran gelecek”* diyerek gözdağı verdiği söylendi.

“Komutan tarafından valiye saldırdınız etrafa saldırıyorsunuz deyip hep biz haksızmışız gibi davranılıyor.”

Görüşme sırasında helikopter sesi duyuldu, bu esnada bakışlar ve duyguda değişiklik gözlemlendi. Baskıların artmasına örnek olarak, daha önce kendileriyle olan bir kişinin komutan tarafından çağrıldığını, sonrasında kişinin kendilerine *“her şeyi biliyorlar yaptıklarımızı konuşmalarımızı”* deyip geri çekildiğini belirttiler. *“Devlet olayı kapatır siz zarar görürsünüz”* konuşmalarının olduğu söylendi.

Devlet adına gelen herkese karşı öfke oluştuğunu, sivil toplum kuruluşlarından gelenlerle daha yumuşak konuştuklarını, seslerini duyurma çabasında olduklarını belirttiler.

“Emine Hanım alkışlanmadı ama protesto da edilmedi. Gelmesi hiçbir şeyi değiştirmede. Acaba tepkiyi azaltmak için mi geldi? O, Fatma Şahin ve Beşir Atalay 3 saat kaldılar”

“Hrant Dink’in eşi de geldi. Buraya gelen çok oldu ama bu iş hükümetin elinde. Yapanı hükümet ortaya çıkarabilir. İnsanların, heyetlerin buraya gelmesine seviniyoruz. Köylü de böyle düşünüyor. Bize sahip çıkılıyor. Belki buna layık da değiliz. İnsanlar fazlasıyla yaptı görevlerini. Ama hiçbirinin gücü suçluları ortaya çıkaramaz.”

Olay yerine gitmenin kendilerine iyi geleceğini düşündüklerini, ancak izin verilmeyip tazyikli su ve biber gazına maruz bırakılmalarının kendilerini üzdüğünü ve öfkelenirdiğini belirttiler.

“15 gün önce yürüyüş olmuştu, milletvekillerinin geldiği gün. Bize biber gazı sıktılar. Uludere’ye 10 tane kızı hastaneye kaldırdılar. Biz genç kızlar annelerimize bir şey olmasın diye öne atıldık. Zaten köyde erkek bırakmadılar.”

Adalet Komisyonu, Nisan-Mayıs gibi tamamlanacak denemelerin raporunun ertelenmesinin ve başbakanın tutumunun adaletle olan inancı azalttığı söylendi.

“Kaymakama saldırıdan dolayı şu anda 5 kişi içeride. 2-3 kişi bırakıldı ve 4-5 kişi de aranıyor diye biliyoruz. Ama kaç kişinin arandığını halen tam bilmiyoruz. Ayın 28’inde mahkemeleri var.”

“Hata da olsa kaza da olsa bunu yapanlar cezalandırılmalıdır. Bölge halkı bunu zulüm olarak görüyor. Yapılan hata cezasız kalmasın.”

“CHP oy peşinde, BDP Kürt partisidir, görevini yapıyor, MHP zaten gelmiyor, AKP kendini bu işin içinden çıkarmak istiyor. Hepsi siyasi rant peşinde.”

“Almanlar, Fransızlar, Araplar bizi ülkemize kıskırtmak için geliyorlar. Bizim insanlarımız içleri yandığı için geliyorlar.”

Ne olsa iyi olurdu sorusuna cevaben; *“Yalan da olsa 2-3 general yakalandı, görevlerinden uzaklaştırıldı, cezalandırılırdı deseydiler bize iyi gelirdi. Devletten istediğimiz tek şey faillerin bulunması ve cezalandırılmasıdır. Eğer bunlar yakalanırsa karakoldaki komutan da insan öldürmeye korkardı. 34 insanı öldürene bir şey yapmazlarsa yarın herkesi öldürecekler. Hiç olmazsa pilotları açığa alabilirlerdi.”* denildi.

“Çok insan yardım etmeye çalışıyor ama yardımdan çok bizi kötülemeye çalışanlar da var. Orada terörist vardı aralarında kimler vardı, öldürülmeseler yargılanacaktı diyorlar. Bu sözler bir anneyi nasıl derinden yaralar sizce? Yok kürtaj olayına benzetiyorlar. Kürtaj bir annenin belki son çaresidir. O annenin belki bir nevi hakkıdır. O anne çaresizlikler içinde zor şartlarda o çocuğu 24-25 yaşına getirdi. Ama bir insan bir saniyede o canı onun elinden aldı. Bir insan 24-25 yaşında bir insanın yaşama hakkını elinden alıyorsa bu günahıdır. En büyük haksızlık budur. Böyle bir konuşma kadar anlamsız bir şey yoktur.”

“Emine Hanım gelince ne kadar umutlandık, o da bir annedir anlar bizi sandık. Kadınlar onu kucakladı, öyle güzel ağırladı ki. Keşke gelmeseydi. Ertesi gün Mardin’de olayın üstünü kapatmak için konuştular. Biz onu güler yüzle ağırladık bizi yanlış anladılar belki. Bize biraz daha güler yüzle yaklaşırlarsa bu olayın üstünü kapatabilirler sandılar belki.”

İNSANLARARASI İLİŞKİLER

Yaşamın nasıl seyrettiği sorulduğunda, çok şeyin değiştiğini, zamanlarının çoğunu bunu konuşarak ve düşünerek geçirdiklerini, gelecekle ilgili umutlarının azaldığını, mutsuz olduklarını belirttiler.

Erkekler dışarıda dolaşıyor. Köyde kahvehane olmadığından erkekler bazen sokakta bazen birinin evinde bir araya geliyorlar. Kadınlar evde çocuklarla ve ev işleriyle ilgileniyorlar.

Kadınlar önceki gibi aralarındaki ilişkide bir şey değişmediğini ve çocukların askerden korktuğunu söylüyorlar. Kadınlar durgun, boşluğa bakar gibiler, konuşmaya mecalleri yok gibi, ses tonları düşük, ses volümleri alçak ve tekdüzeydi. Çay ikram ediyorlar, misafirperverler ama ayıp olmasın diye konuşuyor gibi duruyorlardı.

Bölgede 1 yıldır helikopter, top atışı ve uçak seslerinin sık duyulduğunu, olaydan sonra bunu daha sık fark ettiklerini, şimdi daha çok etkilendiklerini, çocuklarda ve kendilerinde korku, irkilme ve endişe yarattığını söylediler.

Cenazeleri erkeklerin gördüğünü, birçoğunun o anı hiç unutmadığını, her an akıllarında olduğunu, anne ve çocukların televizyon aracılığıyla cenazeleri gördüklerinden oldukça olumsuz etkilendiklerini ve sık sık olaydan söz ettiklerini belirttiler. Uyuyamadıklarını, sürekli üzgün olduklarını ve bir araya gelmekten kaçındıklarını söylediler.

Koruculuk yapanlarla yapmayanlar arasında gerginliğin arttığı, köy halkında birbirlerine karşı güvensizliğin oluştuğu bildirildi.

Olay aydınlatılmazsa göç olacağı, burada yaşamanın zor hale geldiği, günün çoğunun olayı konuşarak geçirildiği, sınır ticaretinin çok zorlaştığı, ekonomik durumlarının kötü olduğu, korkunun arttığı ve kimsenin bir şey yapmaya mecalinin kalmadığı bildirildi.

“Eskisi kadar bu konuda kendi aramızda konuşmuyoruz. Ama tepki sürüyor. Umutlar tükendiği için tepki artıyor. Ne yaparsak yapalım bir şey değişmiyor.”

“Her akşam herkes haberleri izler. Uludere ile ilgili bir haber olduğunda telefonla birbirlerini arar.”

“Köyde dedikodu arttı. Kim devletten yana konuştu, kim ne dedi diye insanlar birbirinden koptu.”

“İnsanlar bilgili oldu, nasıl konuşulacağını öğrendi.”

Şu an köyde cenazesi olup da sınır ticaretine giden yok. Ancak akrabaları gidiyormuş. Korucu olanlar da varmış ve o kişilerle görüşülüyor, beddua ediliyormuş. Olay yerine gitmeye çalıştıklarında, korucuların alay komutanı tarafından çağrılıp köylüleri bölgeye bırakmamaları ve biber gazı ile müdahale etmeleri söylenmiş. Köylüler bunu yapan kendi kuzenlerine kızgınlar ve görüşmüyorlar.

RUHSAL DURUM

Güven duygusunun ciddi zedelenmiş olduğu, korkunun, endişenin, umutsuzluğun, öfkenin, mutsuzluğun, depresif belirtilerin neredeyse tüm bireylerde hakim olduğu, uykusuzluk,

iştahsızlık, sık sık ağlama, kırılganlık, ani öfkelenmeler ve alınganlıkların arttığı, sürekli olay etrafında yaşantılamaların olduğu ve olayla ilgili geridönüşlerin yaşandığı öğrenildi.

Normalleşmeye çalışılsa da hala zamanın çoğunun yaşanılan travmanın etkisinde seyrettiği, travmatik stres bulgularının yaygın olduğu, olağan dışı seyreden yas sürecinin mevcut olduğu, hakikat ve adalet sürecinin işlememesinden kaynaklı yas sürecinin olumsuz seyrettiği, travmatik yasin yaşandığı, çocuk ve kadınların bu süreçte pek korunamadığı ve ciddi şekilde etkilendikleri görüldü.

Sağlık Bakanlığı tarafından herhangi bir psikolojik destek veya durum tespitinin yapılmadığı öğrenildi. Ruh sağlığı açısından, sivil toplum kuruluşları da dahil, ekibimizden başka kimsenin köye gelmediği ve bir girişimde bulunmadığı öğrenildi.

Ruhsal ya da genel sağlık sorunları olduğunda Şırnak Devlet Hastanesi'ne gittikleri öğrenildi.

Öldürülen köylülerden birinin eşini Ocak ayında gördüğümüzde 2 aylık gebe idi ve konversiyon tipi bayılmaları vardı. Bir ay sonra doğum yapacağını söyledi. Çocuğun ismini ne koyacağı sorulduğunda, eşinin ismini koymayı düşündüğünü ama dilinin varmadığını söyledi. Kayınvalidesi oğlunun ismini koymayı düşünüyormuş bazen ama nasıl söyleyeceğiz diyormuş. Kendisi Umut ya da Barış koymayı düşündüğünü de söyledi. *“Bu çocuğun bir barış simgesi olmasını istiyorum, akan kanın durmasını istiyorum”*. Gebelik boyunca gebeliğe dair ciddi bir sıkıntı olmamış. Rüyasında eşini neşeli ve cennette gibi görüyormuş. Çocuk için endişeli, ne olacak babasız büyüyecek diyor. Kendisinde konversiyon tipi bayılmaların artık olmadığını ancak uykuya dalmakta güçlük çektiğini, iç sıkıntısı ve korku yaşadığını, hayatın keyifsiz geldiğini söylüyor. *“Korkular aynı. Başımızda her an heronlar var, her an bir şey olacak diye bakıyoruz.”*

Ocak ayında gördüğümüz kayınvalide yaylaya gitmiş olduğundan görüşülemedi. Dört elti birlikteler. Askerdeki kayınbirader gelmiş, geri gitmiş. *“Abisi, kardeşi, yeğeni öldü, onu orada teselli eden de yok”* diyorlar.

Altı ayda ne değişti sorusuna cevaben; *“Acıda değişen bir şey yok. Daha dün olmuş gibi. O zamanlar bir şeylerin değişeceğine inanıyorduk, umudumuz vardı. Hala var umut ama... katiller bulunsa biraz içimiz rahatlar.”*

“Buraya gelip sağlığın nasıl diye soran olmuyor sizden başka. Bizim psikolojimiz bozulmuş artık, ne yapsalar fayda yok. İlkbahar geldi, ağaçlar çiçeğe durdu ama bizim için değişen bir şey yok.”

Öldürülen köylülerden birinin yengesi ile görüşmemizde daha önce görmediğimiz görümcenin ve kayınvalidenin şu an ruhsal rahatsızlıkları olduğunu, Şırnak Devlet Hastanesi'nde tedavi gördüklerini öğrendik. Psikiyatrik rahatsızlıklar arttı mı sorusuna cevaben; *“Kalabalık azaldıkça, kendi başına kaldıkça insan daha kötü hissediyor. Yalnız kaldı*

mi daha da dertleniyor insan. Buradaki insanlar yalnız kalmaya korkuyor artık. Kayınvalide 10-15 kilo verdi. Yemiyor, uyumuyor.” denildi.

Ocak ayında gördüğümüz köylülerden birinin kız kardeşi ile tekrar görüşüldü. Konversiyon tipi bayılmaları neredeyse geçmiş, nefes darlığı, kalp sıkışması, gün ağarınca dek uykuya dalamama, isteksizlik, keyifsizlik, gelecek planı yapamama, umutsuzluk, unutkanlık, yorgunluk, iştahsızlık, sırtında ağrı, tahammülsüzlük yakınmaları var. Kimseyle konuşmak istemiyor, kimseyi görmek istemiyor, ağlıyor sürekli, insanlardan rahatsız oluyor. Keyif alıcı eylemleri yapmaktan kaçınıyor. Ölümü çok düşünüyor ancak ailesini ve nişanlısını düşünerek kendini öldürmediğini söylüyor.

Daha önce görüştüğümüz, kardeşinin ölümünden sonra intihar girişiminde bulunan konversiyon tipi bayılmaları olan amcakızıyla, keçi sağmaya gittiği için bu sefer görüşemedik. Konversiyon tipi bayılmalarının geçtiğini ve depresif belirtilerinin ön planda olduğunu öğrendik.

Daha önce görüşülen köylülerden biriyle yeniden görüşme sonrasında, olayı hatırladığında ellerde titreme, çarpıntı, nefes darlığı olduğunu, olayı tekrar tekrar yaşadığını, kabus gördüğünü, uyuyamadığını, iştahsızlık ve kilo verme şikayetleri olduğunu ve bu şikayetlerin gittikçe arttığını öğrendik.

Ne olsa iyi olurdu sorusuna, *“Ben de ölürsem belki diğer dünyada tekrar mutlu oluruz. Bu dünyada artık mutlu olmayacağımızı biliyoruz. Burada kalmak istemiyorum, çok uzak bir yere kimsenin tanımadığı bir yere gitmek istiyorum.”* cevabını verdi.

TRAVMA TEPKİLERİ VE BAŞ ETME YÖNTEMLERİ

Köylülerden biri: *“Cizre’ye Seven Hanım’a gittim. Yatırmak istedi. Ben istemedim. Remeron ve başka bir ilaç verdi. Uykum düzeldi. 2-3 aydır bayılmıyorum. Diğer şikayetlerim devam ediyor.”*

“Kardeşimin kitaplarını, halı saha ayakkabılarını, yorganını hala saklıyorum.”

Bir diğer köylü mezardan gelmek istemediğini, sürekli fotoğraflarına baktığını söyledi. Olay sonrası üzerinde olan tişörtü yıkamadan saklamış üzerinde hala kokusu var diye. Sakladığı saati, kırık gözlüğü, tişörtü, diş macunu ve ayakkabı bağını gösterdi. Kardeşi için özel fotoğraf albümü hazırlamışlar.

Hayatta kaldığı için suçlu hissettiğini, kendisi sıkıntısı olunca ölmeyi hep düşündüğünü ama kardeşinin yaşamayı en çok isteyen kişi olduğunu söyledi.

”Dünya ona kalamadıysa bana da kalmasın. Konuştuğum zaman içim hafiflediği için konuşmak istemiyorum. İçimin hafiflemesini istemiyorum. İçimde daha büyük bir acı olsun ki bu can benden gitsin istiyorum”

“O can verdiği zaman yanında değildim. Acaba nasıl can verdi, ne düşündü, ne istiyordu. Onun çektiği acıları düşünüyorum.”

“O kadar hayalleri vardı. Onunla birlikte benim de hayallerim gitti. Şimdi evlenmiş olacaktım, düğünüm olacaktı. Nişanlımın babası artık getirelim demiş ama ben istemiyorum. Nişanlım da üzülüyor çok, onun da kardeşi öldü, zaten dayımın oğlu. Nişanlımla hep tartışıyoruz, o artık evlenelim diyor. İki sene oldu, ben ona kızıyorum, kardeşinin yasını tutmuyorsun evlilikten söz ediyorsun diyorum. Ne hayaller kurmuştuk başımıza neler geldi. Şimdi bana yakışan kapkara gelinlik... Ömrüm boyunca siyahtan başka bir şey giymeyeceğim. İç çamaşırlarım bile siyah. Bir tek kefenim beyaz olacak.”

Hanede tüm kadınların siyah giydiği görüldü. Öyle ki çocuklar renkli giyince kızıp vuranlar varmış. Geride kalanların yaşadıkları için yoğun bir suçluluk duygusu vardı.

“Biz dört amcakızı keçileri sağmaya gidiyoruz. Burada keçilerin otlanacağı yer yok, eski köyün yerine gidiyoruz keçileri sağmaya. Hepimizin kardeşi öldü. Sürekli sohbetimiz kardeşlerimiz olmuş, bu katliam olmuş. Üzerimizden uçaklar geçince inşallah üzerimize bomba atarlar diyoruz. Dün odun toplamaya gittik mayınların olduğu bölgeye (yakılan Tarlabası köyü, sınırın yakınında, o bölgede odun toplanıyor keçiler orda otlatılıyor, sağılıyor). Kimseye söylemedik. Eskiden o bölgeye giderken dua ederdik mayınlara basmadan geliriz inşallah diye. Korkardık. Dün gittik, arazide dolaştık mayına basarız inşallah dedik. Dünkü halimizi görseniz kafayı mı yediniz derdiniz. Bile bile ölüme mi gidiyorsunuz derdiniz. O arazide dolaştık, deliler gibi zıpladık, güldük. Ele ele tutuştuk, birimiz gidersek hepimiz birlikte gidelim diye. Dua ettik inşallah birimiz bir mayın buluruz diye.”

Olaydan sonra okulu bırakan olmamış ama abisi bırakmayı düşünüyormuş. Kuzenleri arasında mühendislik okuyan biri, son sınavına giderken yakalanmış, 2 aydır Midyat cezaevinde bulunuyormuş.

“Çocuğun sınavı gitti. Yetimdir. Abisi onu okutmaya çalıştı zor şartlarda. Mühendis olacaktı, bir sınavı kalmıştı.”

Yapılacak oturma eylemi sırasında çadırlar kuruluyorken, askerlerin abisinin yanına gelip kimden izin aldıklarını sorduğunu, abisinin kimseden izin almaya ihtiyaçları olmadığını söylediğini, bunun üzerine alay komutanın çok konuşuyorsun senin de zamanın gelecek dediğini, fakat abisinin korkmuyorum sizden zamanım gelecekse şimdi gelsin dediğini söyledi.

“Mühendislik okuyan abim okulda yakalandı, 4 defa yakalandı serbest bırakıldı. Şimdi İstanbul’da. Onun isyanına bakıyorum benim daha beter mi yapmam gerekiyor diyorum.”

Kimseden korkma kardeşim diyor bana. Valla en doğrusunu o yapıyor. Ben de onun gibi yapmak istiyorum ben de herkese sesimi öfkemi haykırmak istiyorum. Oğlum bir göz kör oldu mu elini öbür gözüne koyacaksın bu da kör olmasın diyor annem.”

“Devletin doktoruna gitmek istemiyorum. Kardeşim 3 saat can çekişti onu yaşatmayan doktor beni de yaşatmasın. Ben doktorlara güvenmiyorum”.

“Bize?” diye sorduğumuzda;

“Sizin vicdanınız var ki o kadar uzaktan kalkmışsınız gelmişsiniz derdimizi dinlemeye.”

EĞİTİM VE ÇOCUKLARIN DURUMU

Roboski’de ilköğretim, Bêjû’da ilköğretim ve lisenin eğitime devam ettiği öğrenildi. Roboski’de ilköğretimde 283 öğrenci ve 12 öğretmenin olduğu, bu sürede ayrılan öğretmenin olmadığı öğrenildi.

Yaz dönemi olduğundan öğretmenlerle görüşülemedi ancak 3 yıldır köyde çalışan, kendisi de Roboskili olan müdür ile görüşüldü. Müdüre eğitim süreci ve çocukların durumu soruldu. Olaydan sonra ilk 15 gün eğitime yarıya yarıya azalan öğrenci sayısı ile devam edildiği, okul bitene kadar birkaç öğrencinin devamsızlık yaptığı, ancak çoğunluğun devamlı geldiği belirtildi.

Müdür tarafından müfettişlerden psikolog istendiğini ancak gelenin olmadığı, bu sürede müfettiş ve şube müdürlüğünden birkaç kez ziyaret aldıkları, okulun onarımı için ekonomik destek alabildikleri, Bêjû’da okulların daha kötü durumda olduğu orada herhangi bir onarımın yapılmadığı öğrenildi.

Öğrencilerin genel anlamda akademik başarısının düştüğü belirtildi. Ölenlerden birinin takdirlik kardeşinin ancak teşekkür alabildiği örneği verildi.

Olaydan sonra öğrencilerde;

- agresif davranışlar
- slogan atma
- disiplinize edilememe
- aniden bağırma
- ailedeki konuşmaların aynısını okulda konuşma
- ‘cismi burada ruhu burada değil’
- parti yöneticileri gibi konuşma

davranışlarının gözlemlendiği belirtildi.

“2 öğrencimiz öldürüldü. Biri de geçen sene bitirmişti.” Öldürülenlerden birinin kardeşi takdirlik öğrenciydi, zar zor teşekkür aldı. Okulumuzun SBS başarısı düştü, öğrencilerin motivasyonu düştü.”

“Gülyazı’da okula zarar verme, okulun camını kırma, bayrak yakma oldu ama bizde olmadı.”

“Gülyazı’daki alaya tuğgeneral bakıyor. Okulu 2 defa ziyaret etti. Alaydaki doktora gidebiliyoruz. Daha önce gidemiyorduk.”

Veli toplantısı ayda bir yapılırken bu yıl olaydan sonra nerdeyse hiç yapılmadığı, velilerin ilgisiz oldukları belirtildi.

Ne yapılırsa çocukları korumak daha mümkün olurdu diye sorulduğunda; okula hemen başlatmak ve sosyal etkinlik yapabilselerdi daha iyi olabileceği söylendi.

Dışarıdan gelip gidenler çocukları nasıl etkiledi gözlemi sorulduğunda; devleti yerme veya övme söylemleri arasında kaldıklarını, kobay gibi kullanıldıklarını, çocukların bundan olumsuz etkilendiği belirtildi. Okullara devlet veya sivil kuruluşlardan kimsenin gelmediği oysa çocukların durumunun kötü olduğu ve desteğe ihtiyaçlarının olduğu söylendi.

Okulda 23 Nisan’da müziksiz program yapılmış, olaydan sonraki 2 hafta çizgi film gösterimi yapılmış, ders yoğunluğu azaltılmış.

Her iki köyde de çocukların yabancılara alışmış oldukları, pek meraklı gözle bakmadıkları, iletişime girme konusunda isteksiz oldukları gözlemlendi.

“Müfettişler/Denetmenler mart-nisan aylarında telefonla aradılar, öğrenciler için psikolog, rehber öğretmen istedik. Biz bu konuların konuşulmasını istemiyorduk. İşin ehli değildik ama göndermediler.”

Çocukların için ne yapılırsa daha iyi olabilir sorusuna; *“İkinci-üçüncü günde çocukları okula gönderin dedim. Çocuklar ev ortamından uzaklaşsın istedim. Ama okulda da ne çocuk parkı var ne de mesela sinema göstereceğimiz bir yer. Okulda çocuklara film izlettik, Buz Devri, Şirinler falan, bu iyi geldi. Mesela sizin derneğiniz (Türkiye Psikiyatri Derneği) çocuklar için bir gezi düzenleyebilir. Bir güneypoğu turu yapılabilir.”* cevabı verildi.

NÜFUS, DOĞUM-ÖLÜM VE GÖÇ OLAYLARI

Olay sonrası oluşan iki ölümü o dönemdeki üzüntüyle ilişkilendiren anlatımlar oldu: Köylülerden birinin paramparça olan yeğenini öptüğü dudağında 30-40 gün sonra yara çıktığını, doktora gitmediğini, üç ay sonra kanser tanısı aldığını, hipertansiyon ve astım hastalıkları olduğu öğrenilen öldürülen köylülerden birinin yakın bir akrabasının ölümünden dört ay sonra üzüntüden öldüğünü söylediler.

Bêjû köyünde konuşlanan, yardımcı sağlık personeli bulunmayan ama yaklaşık 2 aydır düzenli olarak bir doktoru (Dr. Önder Çelik) bulunan Aile Sağlık Merkezi’ne gidildi. Hafta

sonu olmasından dolayı Uludere’de bulunduğundan kendisiyle görüşülemedi ancak daha sonra telefonla görüşülerek bilgi alındı.

ASM’de bir sağlık memurunun bulunduğu, ebe bulunmadığı ve steril ortam sağlanamadığı için doğum yaptıramadıklarını, genelde doğumların Uludere’de yapıldığı, kaç doğum olduğunun belli olmadığı öğrenildi. *“Aile sağlığı sisteminde çocuk demek para demek olduğu için... Uludere’ye götürmüşler çocukları aşı için. Onlar kendi sistemlerine kayıt etmiş. Aile hekimliği sistemi demek bu bölgeler için düşman demek.”* Kendilerine kayıtlı 0-1 yaş arası 72 bebek, 0- 6 yaş grubu 400 çocuk olduğu, ebeler olmadığı için ev ev dolaşıp kayıt tutan kimse olmadığı ve zaten yeni sistemde bunun yer almadığı öğrenildi. Çocuk doğurma hızında ve sayısında kesin bir bilgiye ulaşılamadı.

Kendisinin 2 aydır köyde olduğu, geceleri de orada kaldığı, doktor olmadığı için 5 çevre köyden (Yemişli, Haburici, Ortabağ, Andaç, Dağdibi) de kendisine başvuru olduğu, 80 bin nüfuslu Uludere bölgesinde toplam 5 aile hekiminin bulunduğu, 2 hekimin merkezde 3 hekimin köylerde yer aldığı öğrenildi.

“Şubat’ta Cizre Devlet Hastanesi’ne atandım, Uludere’de açık vardı, Mayıs’ta da buraya geldim aile hekimi olarak. Açıkçası ikilem içinde kaldım. Biz oraya doktor gönderdik diyen hükümetin reklamını yapmış olur muyum diye ama buranın da doktora ihtiyacı vardı, isteyerek geldim.”

Kendisi köylülerle Kürtçe konuştuğu için güven ilişkisi sağlanabildiğini, ağır hastası olmayanın rahatsız etmemek için kendisine başvurmadığını, saygılı davrandıklarını, doktorsuz kalmaktan kaygılandıklarını belirtti.

Cizre Devlet Hastanesi ile kıyaslandığında, orada neredeyse her gün 5-6 kadın konversiyon ile geliyorken burada henüz kendisine başvuran konversiyon olgusu olmamış. Bölge insanının kadın-erkek ilişkisinin daha rahat olduğunu, en çok yaşlı kadınların etkilendiğini gözlediğini belirtti.

“Benim de psikolojim bozuldu sürekli acılı insanları görmekten. Her perşembe gözü yaşlı insanlar geliyor, mezar hemen yanımızda, çoluk çocuk. Zor bir durum. Kadınların, çocukların psikolojisi çok kötü.”

Köyün geleneğinde genel olarak anne, baba veya sevdikleri kişilerin isimleri yeni çocuklara veriliyor ancak bunun için kaybı olanın üzülmemesi için yasını tamamlaması bekleniyormuş. Bu sürede doğan çocuklara ölenlerin isimlerinin verilmek istendiğini ancak çocuklara bu isimlerle seslenmek istemedikleri, *“Umut”, “Barış”* isimleri vermek istediklerini belirtenler oldu. Yeni doğan bebeğe ölen kişilerden birinin ismini veren olduğu ancak ismini seslenmekte zorlandığı görüldü.

Köylülerden birinin buralarda daha fazla durulmaz diyerek ailesiyle birlikte babasının yanına göç ettiği, ancak ekonomik ve ruhsal durumunun iyi olmadığı bilgisi alındı.

Köylülerden biri: *“Biz de gideceğiz. Artık burada kalmamızın bir sebebi yok. Böyle adaletsiz bir devlette yaşamak istemiyoruz. Kendi vatandaşını paramparça etti. Askerliğini yaptık, okullarını okuduk, kimliklerini taşıyoruz, dillerini konuşuyoruz daha ne istiyorlar.”*

Olay çözümlenmediği sürece kaygılarının ve korkularının devam edeceği başka göç olaylarının da olabileceği öğrenildi.

Normalde 6 aylık sürede 4-5 evlilik olurken, olaydan bu yana geçen 6 ayda hiç evlilik olmadığı, çevre köylerde evlenenlerin de düğün yapmadığı öğrenildi.

SONUÇ, YORUM VE ÖNERİLER

Daha önceki ziyaretimizde bildirdiğimiz üzere, bölgede öncelikli çalışmanın yas çalışması olması gerektiği düşünülmüştü. Ruhsal rahatsızlığı olduğu bildirilen sekiz kişiyle görüşülmüş, dissosiyasyon belirtilerinin ağırlıkta olduğu saptanmıştı. Travma sonrası belirtiler ve bozukluklar belirlenmişti. Neredeyse tüm köy halkında travmatik stres bozukluğu belirtileri spektrum halinde mevcut olmakla birlikte öncelikli sorunun yas tutulamıyor oluşu görülmüştü. Yaşanan olayın şiddetinin büyüklüğü, içeriğinin ağırlığı ve adaletin sağlanamamış olmasının getirdiği öfke nedeniyle kişiler sağlıklı bir yas sürecini yaşayamıyorlardı. Hakikat–adalet sürecinin işlememesinin yaşanan travmanın şiddetini arttırdığı, yas sürecinin olağan dışında seyrettiği, yüzleşme-hesaplaşma-kaybın kabulü ve vedalaşma süreçlerinin gerçekleşmediği gözlemlendi. Yaşanan travmatik süreci anlamlandırma ve öyküyü bellekte oluşturmada ciddi sıkıntıların var olduğu gözlemlendi. Bu zeminde birçok ruhsal bozukluğun gelişebileceği öngörülebilir.

Bölgenin mecburi hizmet bölgesi olması, Şırnak ve Cizre’de toplam iki psikiyatrist olması ve halkın psikiyatriste gitmeyi farklı nedenlerle, tercih etmemesi nedeniyle, devlet hastanesi bünyesinde bir psikiyatri hizmeti verilememişti. İntihar girişiminde bulunan bir kişinin ve dissosiyatif amnezisi olan bir kişinin, “hoca”dan sonra Şırnak Devlet Hastanesi’ne götürüldüğü, ilaç tedavisine başlandığı öğrenilmişti ancak bu kişilerin psikiyatri uzmanına gitmediği öğrenildi.

Ekip tarafından, daha sonra bölgeyi tekrar ziyaret etmek ve durumu yeniden değerlendirmek düşünülmüştü. Bu amaçla Temmuz ayı içinde bölgeye yeniden ziyaret yapıldı. Gerek ziyaretimiz sırasında gerek basından izlediğimiz bilgilere göre bölge halkı ziyarette bulunan her ekibe isteklerini belirtmişlerdir. Adalet duygusunu sağlamaya yeterli olmayacak bu girişimlerin, insanlarda umutsuzluk ve çaresizlik duygusu yaratacağı ve öfkeyi arttıracığı öngörülmüyordu. Nitekim ziyaretimiz sırasında bu artışı gözlemledik. İnsanlar dertlerini ve isteklerini birçok ziyaretçiye anlattılar, adalet istemlerini belirttiler, o günden bugüne 6 aylık dönemde bu anlamda değişen bir şey olmadığı gözlemlendi. Henüz olayın gerçeğinin aydınlatılamamış olması insanlarda güvensizlik ve çaresizlik duygularını arttırmış ve hayal

kırıklığı yaratmıştır. Öngörüldüğü üzere yas süreci tıkanmıştır. Öğrenişmiş çaresizlik ve depresyon artmıştır.

Olayla ilgili olarak yetkililerin yaptığı açıklamaların olayın sorumluluğunu açıkça ifade etmemesi, hatta Uludereli'leri suçlar nitelikte açıklamalarının olması köylülerin ruh sağlığını olumsuz olarak etkilemeye devam etmektedir.

Travmayla baş etme tutumunda uçlar meydana gelmiş, bir kısım insan suçluluk duygusuyla kendi hayatlarını yaşayamaz hale gelmiş, bir kısmı aşırı politize olmuş ve her durumda propaganda yapar olmuş, bir kısmı sürekli televizyon izleyerek günlerini geçirmekte, köylüler arasında fikir ayrılıkları oluşmakta olup, korucu olanlara karşı öfke ve ötekileştirme meydana gelmiş, köyden göçler başlamıştır. Bu durumda ölümle kaybın yanı sıra, göçle de kayıplar yaşanmış oluyor. İnsanların bir kısmı fevrice öfke gösterisinde bulunuyor bir kısmı korktuğu için hiçbir şeyle uğraşmak istemiyor. Durum iyice komplike hale geliyor. İnsanlar yas tutamadıkları, travmatik belirtileri sağaltamadıkları gibi şimdi depresyon ve göçle birlikte başka sıkıntılar da yaşayacaklar. Hem devlete güvenememekten hem ruhsal rahatsızlık için doktora başvurmamaktan psikiyatrik destekten uzak kalacaklar. Kısa sürede travmanın akut etkileriyle işlevsel alanların bozulması yanı sıra, uzun sürede birçok psikolojik sorun ve bozukluğun öngörülebileceği, yaşanan travmanın gerek yakın çevrede birçok dolaylı tanıklık nedeniyle, gerekse medya aracılığıyla tüm ülke dokusunda travmatik etkiler yaratması açısından psikolojik destek ve tespitlerin oldukça önemli olacağı gözlemlendi.

APHB (Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği) bünyesinde yer alan Kızılay, ekip ve malzeme yetersizliği nedeniyle psikososyal desteği veremeyeceğini bildirmiştir. APHB bünyesinde yer alan çocuk psikiyatrisi derneği durumla ilgili hiçbir açıklama yapmamıştır. APHB bünyesinde yer alan diğer dernek üyeleri bireysel olarak bu destekte bulunacaklarını bildirmişlerdir.

APHB'dan ayrı gönüllü bir ekip oluşturulması, bu ekipte çocuk psikiyatristi, psikolog, sosyal hizmet ve psikolojik danışman ve rehberlerin de yer alması için bir girişim öneriyoruz. Olayın oluş biçimi ve yeri, görüşme yapılan kişilerin açıkça ifade ettikleri ciddi güvensizlik dikkate alınarak, gidecek ekipte yer alacak kişilerin özenli olmasını gerektirmektedir.

Bölgeye düzenli ve sürekli gidecek bir gönüllü ekip oluşturulması hedeflenmelidir. Süreklilik sağlanamayacaksa yarar olmayacağı düşünülerek hiç başlanmaması daha uygundur. Aynı kişilerden oluşacak ekip mümkün görünmemekte ancak istikrarlı ve düzenli takipler yapan bir ekip oluşturulabilir. Aralarında değerlendirme notlarını ve faaliyetleri paylaşabilen bir ekip çalışması oluşturulmalıdır. İnsanları retravmatize etmeden, travmatik öykülerini anlamlı bir bağlama yerleştirerek, yalnız ve çaresiz olmadıklarına vurgu yapan bir sağaltım süreci izleyerek yas çalışması yapılmalıdır. Ekibin güvenliği için izinler ayarlanmalıdır. Burada önemli olan, belirli sürede düzenli gelecek ekibin varlığıdır. Hem güven ilişkisinin kurulabilmesi hem sağaltımın yapılabilmesi için zamana ihtiyaç vardır.

Bu ekibin sağlanamaması durumunda, en azından çocuklar için ivedilikle bir destek planı yapılmalıdır. Okul müdürünün de istediği gibi Milli Eğitim Bakanlığı'nın bölge okullarına psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında hizmet sunması acilen gereklidir. Bu olayda olduğu gibi, yaşanılan bir toplumsal travma çözümlenemediği sürece kuşaklar boyunca aktararak, kendi gerçeğinin dışında bir bağlama oturabilir, efsaneleşebilir, kötü ötekiler yaratabilir.